سرآمد اقتصاد
چهارشنبه - ۱۳ آبان ۱۴۰۵ - سال دوازدهم - شماره ۲۶۲۷

«سرآمد» بررسی می‌کند؛

ابعاد حقوقی قاچاق سوخت در ایران در کشاکش تخلف و جرم

گروه راهبردی - مرتضی فاخری - قاچاق سوخت در ایران، در نگاه نخست، پدیده‌ای اقتصادی و انتظامی به شمار می‌آید که با شکاف قیمتی میان بازار داخلی و کشورهای همسایه پیوند دارد؛ اما در ژرفای خود، برآمده از یک انتخاب تقنینی مشخص است که خروج غیرقانونی فرآورده‌های نفتی را در چارچوب تخلف تعریف کرده و رسیدگی به آن را به نهادی شبه‌قضایی سپرده است. همین انتخاب، ابعاد حقوقی قاچاق سوخت را به موضوعی چندلایه تبدیل می‌کند؛ زیرا از یک سو، انگیزه اقتصادی نیرومندی برای خروج سوخت از شبکه رسمی توزیع پدید می‌آورد و از سوی دیگر، ساختار صلاحیت‌ها و مجازات‌ها چنان تنظیم شده است که مقابله کیفری با شبکه‌های سازمان‌یافته را دشوار می‌سازد. محور اصلی این نظام، ماده ۴۴ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز است که صلاحیت رسیدگی به خروج غیرقانونی فرآورده‌های نفتی را به سازمان تعزیرات حکومتی واگذار کرده است. این واگذاری، تعزیرات را حتی در مواردی که پای حمل مواد سوختنی یا شروع به قاچاق به میان می‌آید، به مرجع اصلی تبدیل می‌کند و رویه قضایی نیز این صلاحیت را تثبیت کرده است؛ آرای دیوان عالی کشور بارها تأکید کرده‌اند که رسیدگی به قاچاق مواد سوختنی در صلاحیت تعزیرات حکومتی است و نه در صلاحیت دادگاه‌های انقلاب یا دادسراها. با این حال، تمرکز صلاحیت در نهادی با ماهیت اداری و شبه‌قضایی، پیامدهای حقوقی مهمی به همراه دارد. تعزیرات حکومتی هرچند از سرعت و تخصص مالی بیشتری برخوردار است و به تشریفات سنگین دادگاه‌های کیفری پایبند نیست، توانایی لازم را برای اعمال سازوکارهای ویژه مقابله با جرایم سازمان‌یافته، از قبیل تحقیق مالی گسترده، شنود ارتباطات و تعقیب فرامرزی، در اختیار ندارد. همین تنگنا سبب شده است که بسیاری از پرونده‌های مهم از مسیر کیفری خارج شوند و برخورد با قاچاق سوخت به رغم شمار بالای کشفیات، به نتیجه بازدارنده نرسد. نظام مجازات‌ها نیز در نگاه نخست سنگین و قاطع به نظر می‌رسد. محکومیت‌های اخیر شامل جریمه‌های نقدی چند هزار میلیارد ریالی، حبس‌های تعزیری چندساله و ضبط اموال ناشی از جرم است. در یکی از پرونده‌های سازمان‌یافته در هرمزگان، چهار متهم اصلی به بیش از هفده هزار میلیارد ریال جزای نقدی و مجموعاً یازده سال حبس محکوم شدند و در پرونده‌ای دیگر، سه شرکت نفتی و مدیران عامل آن‌ها به نزدیک به بیست و چهار هزار میلیارد ریال جزای نقدی و ضبط سوخت‌های کشف‌شده محکوم شدند. مبنای محاسبه جریمه نیز غالباً معادل دو تا چهار برابر ارزش کالای قاچاق است و در مواردی که وسیله نقلیه در حمل دخیل باشد، معادل ارزش وسیله نقلیه نیز به جریمه حامل افزوده می‌شود. با این وجود، پرسش بنیادین این است که آیا این ساختار جزایی، آن‌گونه که از ظاهر آن برمی‌آید، بازدارنده است. پاسخ، با توجه به منطق اقتصادی قاچاق سوخت، منفی است؛ زیرا زمانی که سود حاصل از یک محموله سوخت چندین برابر جریمه احتمالی باشد و احتمال کشف و اثبات جرم پایین بماند، جریمه مالی نه تهدیدی جدی، بلکه به مثابه هزینه تجاری در محاسبات قاچاقچی سازمان‌یافته تلقی می‌شود. به بیان دیگر، مجازات مالی بدون هم‌زمانی با محرومیت‌های مدنی و اداری پایدار، مانند ممنوعیت دائمی از فعالیت تجاری، انحلال شخصیت حقوقی و ضبط گسترده دارایی‌های نامشروع، نمی‌تواند ساختار انگیزشی یک شبکه قاچاق را دگرگون کند. از این رو، سنگینی رقم جریمه در رسانه‌ها بیشتر بازتاب دارد تا در کاهش انگیزه ارتکاب.

یکی از وجوه نسبتاً پیشرفته نظام حقوقی ایران در این حوزه، شناسایی مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در قاچاق سوخت است. پرونده محکومیت سه شرکت نفتی و مدیران عامل آن‌ها نشان می‌دهد که قانونگذار ایرانی صرفاً به تعقیب افراد حقیقی بسنده نکرده و شخصیت حقوقی را نیز به عنوان مرتکب جرم به رسمیت شناخته است. این رویکرد با واقعیت قاچاق سوخت، که غالباً در پوشش شرکت‌های صوری و ساختارهای تجاری پیچیده انجام می‌شود، همخوانی بیشتری دارد. با این حال، اجرای کامل این مسئولیت با موانعی روبه‌روست. مجازات‌های قابل اعمال بر اشخاص حقوقی، عمدتاً به جزای نقدی و محرومیت‌های موقت از فعالیت محدود می‌شود و به ندرت به انحلال یا ضبط کامل دارایی‌ها می‌انجامد. از سوی دیگر، تفکیک دقیق مسئولیت شرکت از مدیران آن، در عمل با دشواری‌های اثباتی همراه است. نتیجه آنکه ظرفیت مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی، هرچند گامی به جلو محسوب می‌شود، هنوز به ابزاری کارآمد برای فروپاشی ساختارهای اقتصادی قاچاق تبدیل نشده است و در بسیاری از پرونده‌ها، مدیران عامل همچنان کانون اصلی تعقیب باقی می‌مانند.

قاچاق سوخت در ایران، به دلیل موقعیت جغرافیایی و مرزهای طولانی دریایی و خاکی، ماهیتی اساساً فرامرزی دارد. این ویژگی، نظام حقوقی داخلی را با چالش تعامل با تعهدات بین‌المللی روبه‌رو می‌سازد. ایران به سند ملل متحد علیه جرایم سازمان‌یافته فراملی پیوسته است؛ سندی که دولت را به جرم‌انگاری جرایم سازمان‌یافته، همکاری قضایی بین‌المللی و شفاف‌سازی ساختارهای مالی ملزم می‌کند. با این حال، اجرای کامل این تعهدات در حوزه قاچاق سوخت با موانع ساختاری مواجه است. نظام حقوقی داخلی، به دلیل فقدان جرم‌انگاری صریح قاچاق سوخت به عنوان جرم سازمان‌یافته، ابزارهای لازم برای استناد به سازوکارهای همکاری بین‌المللی پیش‌بینی‌شده در آن سند را در اختیار ندارد. به عبارت دیگر، وقتی یک رفتار در حقوق داخلی تخلف شناخته می‌شود و نه جرم، انطباق آن با تعریف بین‌المللی جرم سازمان‌یافته و بهره‌گیری از ظرفیت‌های استرداد مجرمان و معاضدت قضایی به دشواری ممکن می‌شود. این شکاف، قاچاق سوخت را به حوزه‌ای تبدیل می‌کند که در آن ایران هم‌زمان هم از ظرفیت‌های حقوق بین‌الملل محروم می‌ماند و هم در معرض انتقاد نهادهای نظارتی بین‌المللی قرار می‌گیرد. بنابراین، هماهنگی میان توصیف حقوقی داخلی و تعهدات فراملی، نه یک انتخاب اختیاری، بلکه ضرورتی اجرایی است.

در کنار ابزارهای تنبیهی، نظام حقوقی ایران در سال‌های اخیر به سمت پیشگیری فنی نیز گام برداشته است. دستورالعمل پیشگیری و مقابله با قاچاق سوخت، مصوب ۱۴۰۴، شرکت ملی پالایش و پخش را مکلف کرده است تا نفتکش‌های جاده‌ای را به ردیاب ماهواره‌ای و پلمب هوشمند مجهز کند، سامانه پایش ناوگان ایجاد نماید و مخازن و جایگاه‌های سوخت را به ابزارهای اندازه‌گیری متصل به سامانه مدیریت یکپارچه توزیع تجهیز کند. این رویکرد، در صورت اجرای کامل، می‌تواند شکاف اطلاعاتی میان توزیع و مصرف را پر کند و امکان ردیابی محموله‌های خارج‌شده از شبکه را فراهم آورد. اما تجربه اجرای مقررات مشابه نشان می‌دهد که بدون یک نظام ضمانت اجرای قوی برای نقض این الزامات فنی، تجهیزات یادشده به ابزارهایی نمادین تبدیل می‌شوند. مسئولیت نقض این الزامات، در صورت وجود، عمدتاً متوجه شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی است و به سختی می‌تواند به بازیگران اصلی شبکه قاچاق، یعنی حاملان و واسطه‌ها، تسری یابد. بنابراین، پیشگیری فنی بدون پیوند با مسئولیت حقوقی مشخص و بازدارنده، صرفاً لایه‌ای از هزینه بر سازوکار رسمی توزیع سوخت می‌افزاید، بدون آنکه معادله سود و زیان قاچاقچی را بر هم زند. از سوی دیگر، نبود نظارت مستقل بر حسن اجرای این الزامات و فقدان پاسخگویی نهادی، خطر آن را ایجاد می‌کند که سامانه‌های یادشده به جای شفاف‌سازی، به ابزاری برای پوشش کاستی‌های نظارتی تبدیل شوند.

بعد دیگر مسئله، پراکندگی نهادی و تعارض صلاحیت‌هاست. در مقابله با قاچاق سوخت، نهادهایی چون وزارت نفت، گمرک، نیروی انتظامی، سازمان تعزیرات حکومتی و دادگستری هر یک بخشی از زنجیره کنترل را در اختیار دارند. این پراکندگی، هرچند در ظاهر به تخصصی‌شدن کار کمک می‌کند، در عمل زمینه‌ساز تعارض گزارش‌ها، تأخیر در ارجاع پرونده‌ها و اختلاف در توصیف حقوقی رفتار می‌شود. پرونده‌ای که در یک نهاد تخلف توزیعی تلقی می‌شود، در نهاد دیگر ممکن است حمل غیرمجاز یا خروج غیرقانونی به شمار آید و همین تفاوت توصیف، مسیر رسیدگی را تغییر می‌دهد. افزون بر آن، نبود بانک اطلاعاتی یکپارچه از سوابق محکومیت‌ها و کشفیات، امکان شناسایی شبکه‌های تکرارکننده را کاهش می‌دهد. در چنین شرایطی، حتی مجازات‌های سنگین نیز نمی‌توانند به هدف بازدارندگی عمومی دست یابند، زیرا هزینه ارتکاب برای بازیگران حرفه‌ای در برابر سود مورد انتظار ناچیز می‌نماید. اصلاح این وضعیت، مستلزم تعیین مرجع واحد سیاست‌گذاری، الزام نهادها به تبادل اطلاعات و ایجاد سازوکار پاسخگویی مشترک است.

از نگاه ادله اثبات، قاچاق سوخت با دشواری‌های خاص خود روبه‌روست. کشف محموله در نقطه خروج، تنها حلقه پایانی زنجیره است و اثبات ارتباط میان حامل، واسطه، مالک سوخت و شبکه توزیع غیررسمی نیازمند تحقیقات مالی گسترده است. در حالی که رسیدگی تعزیراتی بر مستندات ظاهری و گزارش ضابطان تکیه می‌کند، شبکه‌های سازمان‌یافته با استفاده از اسناد صوری، شرکت‌های واسط و جابه‌جایی سریع مالکیت، ردگیری را دشوار می‌سازند. نتیجه آن است که بسیاری از پرونده‌ها به محکومیت حاملان خرد محدود می‌شود و سرشاخه‌ها از تعقیب می‌گریزند. برای رفع این کاستی، لازم است اختیارات تحقیق مالی و ردیابی دارایی به مرجع رسیدگی‌کننده داده شود و هم‌زمان، استانداردهای اثبات با ماهیت جرایم اقتصادی سازمان‌یافته هماهنگ گردد. بدون چنین سازوکاری، مجازات‌های مالی حتی در رقم‌های بالا، به جای فروپاشی شبکه، هزینه‌ای قابل پرداخت برای ادامه فعالیت ایجاد می‌کنند.

اصلاح تقنینی نیز باید با توجه به همین واقعیت‌ها طراحی شود. پیشنهاد اصلی، بازتعریف رابطه میان تخلف و جرم در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز است؛ به این معنا که قاچاق سازمان‌یافته سوخت، به ویژه در مواردی که با شرکت‌های صوری، حمل گسترده یا تکرار همراه باشد، به دادگاه‌های کیفری ویژه اقتصادی ارجاع شود و تخلفات کوچک و غیرسازمان‌یافته در صلاحیت تعزیرات باقی بماند. چنین تفکیکی، هم سرعت رسیدگی به پرونده‌های خرد را حفظ می‌کند و هم ابزارهای کیفری لازم برای مقابله با شبکه‌های بزرگ را فراهم می‌آورد. هم‌زمان، باید مجازات اشخاص حقوقی به انحلال، ضبط کامل دارایی‌های ناشی از جرم و ممنوعیت دائمی فعالیت در حوزه فرآورده‌های نفتی گسترش یابد و مسئولیت مدیران در قبال تصمیم‌های سازمانی دقیق‌تر تعریف شود. پیوند پیشگیری فنی با ضمانت اجرای اداری و کیفری، ایجاد بانک اطلاعاتی مشترک و تعیین مرجع واحد سیاست‌گذاری نیز از لوازم اجرایی این اصلاح است.

در مجموع، تحلیل ابعاد حقوقی قاچاق سوخت در ایران یک الگوی آشکار را نمایان می‌سازد. نظام حقوقی از یک سو از زرادخانه مجازات‌های مالی سنگین، صلاحیت تعزیرات و ظرفیت مسئولیت اشخاص حقوقی برخوردار است و از سوی دیگر، با اصرار بر توصیف قاچاق سوخت به عنوان تخلف و سپردن رسیدگی به نهادی غیرکیفری، خود را از ابزارهای ضروری برای مقابله با پدیده‌ای سازمان‌یافته اقتصادی محروم کرده است. جریمه‌های چند هزار میلیارد ریالی، هرچند در رسانه‌ها بازتاب می‌یابند، نمی‌توانند جایگزین سازوکارهای تحقیق مالی، تعقیب فرامرزی و محرومیت‌های مدنی پایدار شوند. اصلاح این وضعیت، پیش از آنکه نیازمند افزایش بی‌رویه مجازات‌ها باشد، مستلزم بازتعریف رابطه میان تخلف و جرم است؛ بازتعریفی که مسیر پرونده‌های قاچاق سازمان‌یافته را به دادگاه‌های کیفری ویژه اقتصادی هموار کند و ظرفیت تعزیرات را برای رسیدگی سریع به تخلفات کوچک حفظ نماید. تا زمانی که این شکاف تقنینی پابرجا باشد، قاچاق سوخت، فارغ از شمار پرونده‌ها و رقم محکومیت‌ها، به مثابه یک هزینه قابل پرداخت در محاسبات بازیگران غیررسمی باقی خواهد ماند و نظام حقوقی، به رغم برخورداری از ظاهر قدرتمند، در عمل از ابزارهای خود برای تغییر این محاسبات ناتوان خواهد بود.

«آگهی فقدان سند مالکیت»

نظر به اینکه آقای مجید پاشایی نژاد به این اداره مراجعه نموده و مدعی است سند مالکیت خانه مسکونی به شماره پلاک . فرعی از ۳۷۶۲ اصلی بخش ۳ مشهد که متعلق به نامبرده میباشد به علت سهل انگاری در اداره مفقود گردیده است. با بررسی دفتر املاک ، معلوم شد؛ اشش دانگ مالکیت نامبرده در ذیل شماره دفتر املاک الکترونیکی ۱۴۰۴۲۰۳۰۶۰۰۳۰۱۱۷۹۲ شماره ثبت بنام مجید پاشائی نژاد ثبت و سند مالکیت به شماره چاپی ۳۲۱۴۳۸ سری الف سال ۱۴۰۴ صادر هدفتر املاک بیش از این حکایتی ندارد و این بخشنامه به استناد ماده ۱۲۰ آئین نامه قانون ثبت املاک صادر گردید. دفتر املاک بیش از این حکایتی ندارد. لذا به استناد ماده ۱۲۰ اصلاحی قانون ثبت ، مراتب یک نوبت آگهی و متذکر میگردد هر کس نسبت به ملک مورد آگهی معامله ای انجام داده یا مدعی وجود سند مالکیت نزد خود میباشد، بایستی ظرف مدت ده روز از تاریخ انتشار آگهی اعتراض کتبی خود را به پیوست اصل سند مالکیت یا سند معامله رسمی به این اداره تسلیم نماید. بدیهی است در صورت عدم وصول اعتراض در مهلت مقرر و یا وصول اعتراض بدون ارائه سند مالکیت یا سند معامله رسمی ، نسبت به صدور سند مالکیت المثنی و تسلیم آن به متقاضی اقدام خواهد شد.م الف: ۱۰۰۴۵۸

رئیس اداره ثبت اسناد و املاک ناحیه یک مشهد مقدس - هادی نیکوفکر

آگهی تجدید مناقصه عمومی ۱۴۰۵/۵۰۴/۲

شرکت آب و فاضلاب استان ایلام

شرکت آب و فاضلاب استان ایلام در نظر دارد انجام پروژه های با مشخصات ذیل را از طریق مناقصه عمومی به پیمانکاران دارای گواهینامه صلاحیت در رشته مورد نیاز بشرح زیر واگذار نماید لذا از پیمانکاران واجد شرایط دعوت بعمل می آید جهت دریافت اسناد و شرکت در مناقصه و ارائه پیشنهاد قیمت به سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد) به آدرس setadiran.ir مراجعه نماید. جهت کسب اطلاعات بیشتر با شماره تلفن ۸۴۳۲۲۳۰۱۲۰۷ داخلی ۲۳۵ گروه قراردادها تماس حاصل فرمایید. در ضمن مبالغ تضمین بر اساس آیین نامه تضمین معاملات دولتی می باشد. تذکر پرداخت هزینه آگهی های مناقصه به عهده برنده می باشد.

عنوان مناقصه-شهرستان محل اجرا	مدت پیمان	رشته کاری	براورد اولیه(ریال)	مبلغ تضمین(ریال)
اصلاح ورفع نواقصات حوضچه های خط انتقال گل گل	۲ ماه	«آب» پایه ۵	۴۱/۳۶۶/۲۶۹/۷۸۱	۲/۰۶۸/۳۱۳/۴۸۹

:تذکر ارائه اصل ضمانت نامه(پاکت الف) علاوه بر بارگذاری در سامانه ستاد بصورت فیزیکی به دبیر خانه حراست واقع در میدان دفاع مقدس ، شرکت آب و فاضلاب استان ایلام دفتر حراست الزامی می باشد

. مهلت دریافت (دانلود) اسناد از تاریخ : ۱۴۰۵/۰۸/۱۲ لغایت ۱۴۰۵/۰۸/۱۸ ساعت ۱۴ ب.ظ

مهلت ارائه پیشنهاد قیمت از تاریخ : ۱۴۰۵/۰۸/۱۸ لغایت ۱۴۰۵/۰۸/۳۰ ساعت ۱۴ب.ظ

زمان برگزاری جلسه بازگشایی پاکات مناقصه تاریخ ۱۴۰۵/۰۹/۰۱ ساعت ۱۰ ق.ظ

تاریخ انتشار نوبت اول:۱۴۰۵/۰۸/۱۳ تاریخ انتشار نوبت دوم:۱۴۰۵/۰۸/۱۶

روابط عمومی شرکت آب وفاضلاب استان ایلام